

ดอกไม้ใบวรรณคดีไทย ๑๕

โดย บัณฑิต ๒๗

๗๕ กา

“เจ้าพลาญตามทางไปกลางทุ่ง เข้มมุ่นงเขาเขินเดินสะอื้น
ออกหลังบ้านตาลตะคุ่มเป็นพุ่มพุ่ม ร่มรื่นเรียงเคียงตะเคียน
ต้นแคคางกร่างกระทุ่มช่อออกมา ทั้งช่อดอกดูไสวเหมือนไม้เขียน”

วรรณคดี: ขุนช้างขุนแผน (ตอนกำเนิดพลาญตาม)

ผู้ประพันธ์: สุนทรภู่

กล่าวถึงคาง Albizia lebbekoides
Family Leguminosae มีถั่วเมล็ด

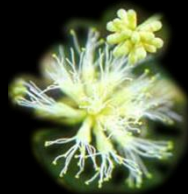
ชื่อวงศ์ย่อย Mimosoideae
ชื่อสามัญ Black siris ดูเข้าที่

ชื่ออื่นมี จามจุรีดง คาง กาง ก้าง
เป็นพรรณไม้ ขนาดกลาง ถึงใหญ่ชะลูด

มีมากมาย ในภาคเหนือ อีสาน กลาง
กลีบเลี้ยงเป็น รูปกระดิ่ง กลีบดอกห้อย

ดอกรสหวาน ทานเป็นยา บำรุงธาตุ
บำรุงกำลัง โรคผิวหนัง แผลเน่านาน

แก้พิษฝี พิษตาอักเสบ เจ็บแผลบวม
โรคकुทูระราด พยาธิช่อง ท้องร่วงพรุ

สถิตย์พันธ์ ธรรมสถิตย์

คางน้องเรียว เลี้ยวชาน สะท้านจิต
เขยคางน้อง มองขม้าย ให้ดอมดม

คางสมร เป็นลอน้วย ระทวยจิต
พะเยิบพะยาบ ดุจกราบเรือ เมื่อน้ำตี

คางอื่นใด ให้ระคาง อ่างว่างเหลือ
คางโอสถ ประโยชน์มี ที่เห็นมา

พ้องพิเศษ Acacia lebbekoides
น่าสังเกต มีอีกชื่อ Fabaceae

หรือSub family Mimosaceae
อีกชื่อมี Ceylon rosa wood

คางแดง ช่าง จามจุรีป่า พนาสูตร
ชอบที่สุด ราบลุ่มต่ำ น้ำคลึงดอย

มีดอกคาง ช่อออกข้าง อย่างกลุ่มย่อย
เป็นหลอดย่อย ฝักแบนโต ไขว้สีน้ำตาล

เปลือกต้นผาด ทานแก้ไอ ลำไส้พ่่าน
ต้มเปลือกทาน ปวดบาดแผล แก้พิษงู

รากดอกรวม แผลบวมหาย ไข้เอาอยู่
ไม้คางสู้ ระดับน้ำตาล ในเลือดคลาย

ยามเฟ่งพิศ คิดแล้วชื่น คื่นสุขสม
เคยเขยชม บ่มใจ มาหลายปี

ยามพินิจ คิดตระหนก ออกขวัญหนี
เปลี่ยนไปนี้ ดีใหม่นั้น ศรีภรรยา

คางกุกเกื้อ เอื้อสรรพคุณ หนุนนำหนา
มากคุณค่า น่าสนใจ คือไม้คาง

ดอกสวยสด รสหวานฉ่ำ บำรุงธาตุ
อีกเส้นเอ็น แสนเด่นดี มีพลัง

เปลือกต้นฝาด จัดให้หน้า อารุงหนัง
อายุยัง ยืนยงเล่า แก้วลิบ(แก้ว)ปี

ลำไ้พิการ อาหารไม่ย่อย บ่อยตด
ไ้ค้อกแค้ก ช่างแปลกแท้ แก้ได้ดี

อย่ารันทด หายหมดนี้ มิหมองศรี
อีกทั้งผี มากมีเล่า แผลเน่านี้

บวมข้าฟก ตระหนกไป ทำไมเล่า
โรคโลหิต ต้องชิตซ้าย แก้ได้พลัน

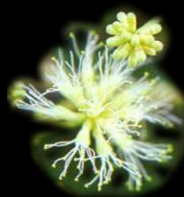
คางเจ้าเก่า เขาช่วยได้ ให้สุขสันต์
คนโจษจัน กันจ้ง ทั้งปถพี

ดอกคางไซร์ ใช้พิชิต พิษงู ได้
อีกสารพัน มั่นใจจ้ง คางไม้ดี

ปราบอยู่หมัด พยาธิร้าย ให้สุขี
สมุนไพรนี้ มีมากนั้น เกินพรรณนา

จะคางเมีย คางไม้ ให้ประโยชน์
ติคางเมีย เพลี่ยใจนัก เจอสักครา

จะมีโทษ โอสฐุภัย ขายปากม้า
ไม้คางหนา ถ้าเมียตี มี(คน)สาธุ

โกวิท ธีรวิโรจน์

ไม้ชื่อแปลกแรกเลยไม่เคยหู
ชื่อไม้คางเรียกขานกันนานมา

เผ้าคิดดูพืชพื้นเมืองหรือไรหนา
สมุนไพรมีคุณค่ารอกดอกใบ

เป็นพรรณไม้ขึ้นดีที่ลุ่มต่ำ
ทั้งภาคเหนือภาคอีสานมีทั่วไป

ดินชุ่มฉ่ำพบพานริมธารใส
ต้นสูงใหญ่เรียกหามาช้านาน

ต้นไม้คางเรียกกันนั้นหลายชื่อ
แตกกิ่งก้านใบงามตามตำนาน

กางก้างหรือต้นข้างต่างเล่าขาน
สวยตระการชนคลุ่มช่อุ่มแซม

ใบประกอบแบบขนนกเรียงเป็นคู่
เป็นใบย่อยสองด้านมีขนแฉม

มองเห็นอยู่ปลายมลไปจนแหลม
ดอกสวยแจ่มงามช่อล่อตา

ผลต้นคางดูเห็นเป็นฝักใหญ่
ฝักนั้นแบนมีขนคลุ่มหุ้มไวนา

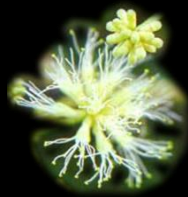
ลมพัดใบล่องพรูดงามหนา
สีน้ำตาลเข้มตาน่าสนใจ

สมุนไพรต้นคางใช้ดียิ่ง
ใช้ทั้งดอกฝักผลเปลือกต้นใบ

ประโยชน์จริงพืชนี้ดีเอน
รักษาได้หลายโรคเป็นโชคดี

ภูมิปัญญาโบราณท่านสอนไว้
ไม้ในป่าล้นค่าบรรดามี

สมุนไพรมีหลากหลายวิธี
จึงควรที่อนุรักษ์พิทักษ์กัน

อัญชลี ณ เชียงใหม่

มีด้วยหรือไม้นี้ที่เรียกคาง
ต้นคางนี้มีทั่วไปให้ได้ดู

หรือว่ากาง ก้างหรือข้าง ข้างแปลกหู
ชอบขึ้นอยู่ที่มีน้ำตามที่ลุ่ม

เป็นไม้ใหญ่พบเห็นได้ในทุกภาค
กิ่งก้านแผ่มีขนขึ้นรกรกคลุม

พบกันมากตามลำธารที่น้ำชุ่ม
พื้นที่ชุ่มใน กทม.ก็พอมิ

ดอกคางก่างออกเป็นช่อออกด้านข้าง
คล้ายกระดิ่งรูปทรงหลอดกลิ้งหอมดี

สวยสลับขาวเขียวเขียวเขียวสีนี้
ดอกคางนี้ออกเป็นผลขนปุกคลุม

สรรพคุณคางข้างมากหลายใช้ทำยา

ใบนั้นหนายาแก้ไอให้คอชุ่ม

ดอกรักษาอาการไข้ที่ร้อนรุ่ม

ฝีบวมปุ่มดอกแก้ได้หายทันที

เปลือกต้นคางต้มกับน้ำดื่มเป็นยา

ใช้รักษาลำไส้พิการรักษาฝี

รากและใบเป็นยาแก้ลงท้องดี

ทั้งหมดนี้สรรพคุณคางก่างสมุนไพร

จตุพร สุวรรณปากแพรก

ต้นคางไม้ยืนต้นเขียวชอุ่ม

ชอบที่ลุ่มมีน้ำท่วมถึงได้

ใกล้ลำธารทุกภาคเห็นทั่วไป

เป็นพรรณไม้สูงใหญ่งามท่าทาง

ตามกิ่งก้านขนน้อยน้อยขึ้นปุกคลุม

ดอกเป็นช่อแบบกลุ่มย่อยออกด้านข้าง

ฝักแบนโตน้ำตาลเข้มคือผลคาง

ในปากกว้างคางยี่สิบใบพลั่วพราย

ดอกคางมีรสหวานบำรุงธาตุ

เปลือกต้นฝาดสรรพคุณนั้นมากมาย

ลดน้ำตาลลดความดันให้หญิงชาย

อีกมากมายรักษาได้หลายโรค

ใบแก้ไข้แก้ฝีเปื่อยโรคผิวหนัง ลำไ้พังลงท้องต้องรกรักษา
ผลเป็นยาแก้โรคในดวงตา ดอกใช้ทาแก้ซ้ำบวมปวดบาดแผล

ไม้คางนี้ดีจริงยังมีค่า ปลุกเป็นป่าสมุนไพรใช้ได้แน่
ลดโลกร้อนด้วยไม้ใหญ่ใบปกแผ่ มีคุณแก่นกการ่าเรใจ

ดวงพร เดชกุลทอง

คางเอี้ยคางคางเหลือองละของแน่ แต่ที่แย่คือจะแต่งอย่างไรหนอ
เพราะไม่ค่อยคุ้นชื่อเลยต้องรอ อารมณ์ก่อเกิดอยากแต่งแข่งขึ้นมา
คางต้นนี้มีชื่อเพราะจามจรีดัง อีก กาง ก้าง ข่าง คางแดงคงเสาะหา
จามจรีป่าก็คือของคางนา สมุนไพรนี้หนาเป็นยาดี

เป็นไม้ยืนต้นขนาดกลางถึงใหญ่ กิ่งก้านได้มีขนปกคลุมนี้
พรรณไม้เกิดตามพื้นที่ลุ่มต่ำมี น้ำท่วมถึงที่พบได้เหนือกลางอีสาน

ใบประกอบแบบขนนกมีสามสี่ใบ ใบย่อยมีได้25คู่ขอบขนาน
ปลายใบมนบ้างแหลมคลุมสองด้าน ใบย่อยนั้นเรียงอยู่ตรงข้ามกัน

ออกดอกเป็นแบบช่อด้านข้าง ดอกหวานบ้างกลีบเลี้ยงเป็นรูปกระดิ่งนั้น
กลีบดอกออกเป็นหลอดตลอดอัน ผลมีสันฝักแบนโตสีน้ำตาลเข้ม

สรรพคุณเป็นยาบำรุงธาตุ เปลือกมีรสฝาดเผื่อนไม่ต้องเม้ม
เป็นยาอายุวัฒนะเต็มเต็ม บำรุงหนังเส้นเอ็นเล็มให้เต่งตึง

ใช้ลดระดับน้ำตาลในเลือด ลดความดันไม่ให้เดือดและสูงถึง
ยาแก้ไอลำไส้พิการได้น้ำตะลึง แก้ฝีแก้บวมถึงพิษอักเสบตา

อานนท์ สรวินสูตร

